

## "ΚΟΙΝΩΝΙΑ"

Τ. 17. 1999, 65. 21-24 21



## ΜΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

του καθηγητή Α. Μ. Σταυροπούλου στο δημοσιογράφο Δημήτρη Φερούση

**ΕΣΤΙΝ**

ἀναβάθμιση του μαθήματος των Θρησκευτικών αλλά και ἐν γένει τὸ ἔργο τοῦ θεολόγου καθηγητῆ σήμερα εἶναι θέματα πού ἀπασχολοῦν τὴν Ἐκκλησία. Ἡ ὑπέρβαση ἄλλωστε τῆς νοκελικῆς νοστροπίας πού ἐπικρατοῦσε μέχρι πρότινος θά στηριχθεῖ κυρίως σέ πλάτες θεολόγων ἀλλά καί καταρτισμένων ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν πού θά ἀναλάβουν τὸ δύσκολο ἔργο τῆς ἀλλαγῆς. Πανεπιστημιακοὶ δάσκαλοι εἰδικοί στὰ θέματα τῆς ποιμαντικῆς ἔκαμαν μιὰ ἔρευνα πάνω στὸ θέμα αὐτὸ καί γιὰ τὴν ἔρευνα αὐτὴ καί τὰ ἀποτελέσματά της μίλησε στὸν σύμβουλο ἐκδόσεως τῆς ἐφημερίδος «Ἡ Ὀρθοδοξία στὴν Ἑλλάδα καί τὸν κόσμον» κ. Δημήτριο Φερούση, ὁ καθηγητὴς τῆς Ποιμαντικῆς στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Α. Μ. Σταυρόπουλος μὲ βάση γραπτὰ ἐρωτήματα πού τοῦ εἶχε θέσει. Μῆρος τῶν ἀπαντήσεων δημοσιεύτηκε στὸ τεῦχος τοῦ Νοεμβρίου 1998 τῆς ἐφημερίδος (σ. 19). Στὸ παρὸν τεῦχος τῆς «Κοινωνίας» δημοσιεύεται τὸ πλήρες κείμενο τῶν ἐρωτήσεων μὲ τὶς ἀπαντήσεις τους.

1. Κύριε Σταυρόπουλε κρατῶ στὰ χέρια μου ἓνα ἀναλυτικὸ ἐντυπο μὲ τὰ ἀποτελέσματα ἔρευνας πού πραγματοποιήσατε μαζί μὲ τὸν κ. Στέφανο Κουμαρόπουλο μὲ θέμα «Τὸ ἔργο τοῦ θεολόγου καθηγητῆ καί τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στὴ Μέση Ἐκπαίδευση». Πέστε μου, σὰς παρακαλῶ, τί σὰς ᾤθησε νὰ τὸ κάνετε αὐτό;

Μέ τὸ συνεργάτη μου, πού εἶναι θεολόγος καθηγητὴς Μέσης Ἐκπαίδευσης, θελήσαμε μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔρευνα μὲ ἐρωτηματολόγιο νὰ ἀποτυπώσουμε τὶς ἀπόψεις καί τὴν ἐμπειρία ἐν ἐνεργείᾳ συναδέλφων μας τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης. Εἶχαμε τὴν πεποίθηση, τὴν ὁποία ἐπιβεβαίωσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνας, ὅτι οἱ θεολόγοι καθηγητὲς στὰ Γυμνάσια καί τὰ Λύκεια δὲν μεταδίδουν ἀπλὰ γνώσεις θρησκευτικῆς ἀλλά παράλληλα μὲ τὸ παιδαγωγικὸ ἀσκοῦν καί ποιμαντικὸ ἔργο. Θεωρήσαμε ἐπίσης ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη νὰ καταγράψουμε τὶς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουν οἱ συνάδελφοι στὸ ἔργο τους καθὼς καί τὶς προτάσεις τους γιὰ τὴ βελτίωση τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν. Ταυτόχρονα ὁμως ἐπικειρήσαμε νὰ ἀνικνεύσουμε τὸ ρόλο τοῦ σύγχρονου θεολόγου τόσο στὴν Ἐκκλησία ὅσο καί στὴν Κοινωνία.

2. Κύριε Σταυρόπουλε σέ ποιούς ἀπευθύνονταν τὰ ἐρωτήματα καί ὑπῆρξε ἀνταπόκριση τῶν ἐρωτηθέντων;

Τὰ ἐρωτήματα ἀπευθύνθηκαν σέ «μαχόμενους» θεολόγους καθηγητὲς, δηλαδή σέ συναδέλφους πού σήμερα διδάσκουν στὴ Μέση Ἐκπαίδευση. Τὸ δείγμα πού ἐπιλέχθηκε ἦταν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ, τὴν περιφέρεια (Κρήτη, Ἀχαΐα, Ἡλεία, Αἰτωλοακαρνανία, Φθιώτιδα, Ρόδο) καί τὴν Κύπρο. Μὲ τὴν ὑποστήριξη Συμβούλων Μέσης Ἐκπαίδευσης ὅπως τῶν κ.κ. Δ. Δρίτσα, Γ. Παπατζανάκη, Π. Φούγια καί Ἀ. Παπαβασιλείου ἀπὸ τὴν Κύπρο συμπληρώθηκαν 358 ἐρωτηματολόγια πού ἀντιπροσωπεύουν περίπου τὸ 7,5% τῶν ὑπηρετούντων



θεολόγων σήμερα στην Ελλάδα και τό 43% τών θεολόγων καθηγητών στην Κύπρο.

3. *Ως ακαδημαϊκός δάσκαλος άσφαλώς έχετε διδάξει πολλές γενεές. Πέστε μου, σι' αλήθεια, οί θεολόγοι πού βγαίνουν από τίς θεολογικές σχολές σήμερα, είναι καταρτισμένοι στην πατερική σκέψη και έμπειρία, και έχουν σχέση άμεση μέ τήν Έκκλησία και τό ποιμαντικό έργο πού έπιτελεϊ;*

Θά έλεγα πώς υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης τόσο στό τομέα τής κατάρτισης και τής επιμόρφωσης, όσο και στόν τομέα τής ευαισθητοποίησης και ένταξης στό ποιμαντικό έργο τής Έκκλησίας. Οί ίδιοι οί συνάδελφοί μας μέσα από τίς άπαντήσεις τους δείχνουν νά πιστεύουν στή συνεργασία ένορίας (Έκκλησίας)-θεολόγου (Σχολείου). Όμολογούν όμως ότι πολλά μπορεί νά γίνουν άκόμη για τήν περαιτέρω ανάπτυξη αυτής τής συνεργασίας. Ταυτόχρονα επικαλοϋνται τήν άρωγή τής πολιτείας, τής διοίκησης τής Έκκλησίας αλλά και τών θεολογικών Σχολών στην άνάγκη για συνεχή επιμόρφωσή της.

4. *Κύριε Σταυρόπουλε, μπορείτε νά μου πείτε, οί σημερινοί θεολόγοι οί όποιοι έξέρχονται από τίς Πανεπιστημιακές Σχολές, πού έστιάζουν περισσότερο τό ένδιαφέρον τους στην κοινωνική προσφορά, στην ίεραποστολή ή στό βιωματικό περιεχόμενο τής Έκκλησίας;*

Σύμφωνα μέ τά άποτελέσματα τής έρευνας υπάρχει σαφής διαφοροποίηση ως προς τό τί είναι θεολογία μεταξύ συναδέλφων τής Άττικής, τής περιφέρειας και τής Κύπρου. Οί πρώτοι δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην κοινωνική προσφορά τής θεολογίας, ή όποία όμως σαφώς συνδυάζεται μέ τήν ίεραποστολή. Οί συνάδελφοι τής περιφέρειας δίνουν προβάδισμα στόν ίεραποστολικό της χαρακτήρα θεωρώντας ότι μ' αυτόν τόν τρόπο προσφέρουν και στό κοινωνικό σύνολο. Οί συνάδελφοι όμως τής Κύπρου επιμένουν νά τονίζουν και' έξοχήν τόν ίεραποστολικό της χαρακτήρα. Από τά παραπάνω φαίνεται ότι ή αίσθηση ένταξης σέ μία ίεραποστολική προσπάθεια δέν υπάρχει τόσο έντονη στα άστικά κέντρα, ίσως και λόγω τών χαλαρών δεσμών μέ τή Μητρόπολη ή και τήν ένορία. Στην Κύπρο πάντως και στην περιφέρεια φαίνεται νά σφυρηλατείται περισσότερο ή συνεργασία μέ τήν τοπική Έκκλησία. Άρκετοί ταυτόχρονα τονίζουν τόν επιστημονικό χαρακτήρα τής θεολογίας για άλλους όμως έχει ένα δυναμικό άγωνιστικό και βιωματικό χαρακτήρα. Σέ μικρότερο άριθμό συναδέλφων συναντάμε και τήν άποψη ότι ή Θεολογία άποτελεί «διέξοδο στις προσωπικές άναζητήσεις» ή «έπάγγελμα».

5. *Πώς νομίζετε ότι ή θεολογία σήμερα, μπορεί νά έμπλακει άποτελεσματικότερα στην επίτευξη τών προβλημάτων πού άπασχολούν τίς κοινωνίες;*

Τό έρώτημά σας συναντάει τούς προβληματισμούς τών έρωτηθέντων καθηγητών. Για τούς περισσότερους συναδέλφους ή Θεολογία είναι κοινωνική προσφορά και ίεραποστολή. Ταυτόχρονα επισημαίνουν τό καθήκον τών σύγχρονων θεολόγων νά συνδέσουν τή Θεολογία μέ τά σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα. Ήδη τόσο ή Έκκλησία όσο και τό Πανεπιστήμιο σήμερα τονίζουν τόν κοινωνικό χαρακτήρα τής Θεολογίας. Μάλιστα ή έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας (όπως πρόσφατα έχει μετονομαστεί τό «Τμήμα Ποιμαντικής»). Άσφαλώς έρχόμαστε νά συμφωνήσουμε στην πρόταση αυτή, ότι σήμερα όλο και περισσότερο ή Θεολογία όφείλει νά προσλαμβάνει τά προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου για νά μπορεί και νά τόν «διακονήσει», αλλά και νά τόν «θεραπεύσει». Μή ξεχνάμε ότι «τό γάρ άπρόσληπτον και άθεράπευτον», σύμφωνα μέ τή διατύπωση του Άγίου Γρηγορίου του Θεολόγου.

Είναι καιρός οί θεολόγοι νά παύσουμε νά δίνουμε τήν εικόνα ανθρώπων πού ζούν σέ

«άλλ  
έρωτ  
βουί  
τά σ  
ιδρύ  
ριφέ  
τηση  
φάλε  
μη πι  
γελι  
κωπι  
έπιδι  
έ  
στίς  
7  
στού  
κνώσ  
τελεσ  
τών έ  
Έδώ  
του έ  
σκευ  
είναι  
Γρηγ  
ση. Γ  
μας ν  
τή Δικ  
ίδιοι  
Έ  
μίου,  
μέσα  
γραμ  
Ένδε  
τητα,  
μο άι  
ποίη  
Κ  
πού έ  
Μέστ  
θήκη  
άμεσι  
στού»



«άλλο κόσμο και έκτός εποχής». Η άποψη αυτή αναδεικνύεται και από τις άπαντήσεις στην έρώτηση 7. Μεταξύ των προτεινομένων άπαντήσεων για τις «δραστηριότητες-πρωτοβουλίες με τις οποίες θά έπρεπε νά ασχολείται ο θεολόγος καθηγητής», επιλέγονται άρκετά συχνά αυτές πού έχουν κοινωνικό χαρακτήρα (άντιναρκωτικός άγώνας, προσφορά σέ ιδρύματα, στόν άγώνα κατά του αϊδς και μέ κάποιες έπιφυλάξεις- από τήν Κύπρο και τήν περιφέρεια- σέ οικολογικά αλλά και ειρηνιστικά κινήματα). Τό ίδιο συμβαίνει και στην έρώτηση 9, όπου μία μεγάλη ομάδα προτάσεων θίγουν αυτή τήν ανάγκη για περισσότερα κεφάλαια στην ύλη τά όποια θά άπαντούσαν σέ θέματα σύγχρονης πραγματικότητας. Άκόμη προτείνεται διάλογος των θεολόγων μέ τούς νέους και προσπάθεια σύνδεσης του ευαγγελικού μηνύματος μέ τά κοινωνικά προβλήματα και ιδίως των νέων (άνεργία, άναρχία, ναρκωτικά, καταναλωτισμός, αλλοτρίωση κ.ά.). "Όπως βλέπετε οί θεολόγοι μας έπιθυμούν και επιδιώκουν τήν έξοδο και τό πέραςμα τής θεολογίας στή ζωή.

6. *Ίδιαίτερα τό μάθημα των θρησκευτικών, όπως διδάσκεται σήμερα, ανταποκρίνεται στις βαυότερες άναζητήσεις και απαιτήσεις τής νεότητας;*

Τό μάθημα των θρησκευτικών σήμερα πέρα από τήν αντιπαλότητα πού αντιμετώπιζει από μή πιστούς και άδιάφορους θρησκευτικά ανθρώπους βρίσκεται διαρκώς μπροστά στόν κίνδυνον συρρικνώσεώς του στά νέα προγράμματα του εκπαιδευτικού συστήματος. Άλλοτε πάλι καθίσταται άναποτελεσματικό και εξαιτίας τής άδυναμίας των διδακτικών βιβλίων αλλά, όρισμένες φορές, και των ιδίων των θεολόγων νά ανταποκριθούν στόν πνευματικό λιμό και τις άναζητήσεις των σύγχρονων νέων. Έδώ θά πρέπει νά σημειωθεί ότι σχεδόν από όλους τούς συναδέλφους θεωρείται ως πρώτιστο έργο του θεολόγου αυτό του πνευματικού όδηγοϋ. Έπομένως στά πλαίσια του μαθήματος των θρησκευτικών μπορεί νά άσκήσει έργο καθοδηγητικό, συμβουλευτικό. Η πνευματική καθοδήγηση όμως είναι έργο δύσκολο, υπεύθυνο και άπαιτεί πολλές ικανότητες. Είναι, όπως θά μάς θυμίσει ο Άγιος Γρηγόριος «τέχνη τεχνών και επιστήμη επιστημών» Γι' αυτό και άπαιτεί σωστή κατάρτιση και διάκριση. Πόσο προετοιμασμένοι όμως είναι οί συνάδελφοι γι' αυτό τό έργο; Θά πρέπει κατά τήν άποψη μας νά υπάρξει κατάλληλη ποιμαντική παιδαγωγική στήριξη τόσο από τό Πανεπιστήμιο όσο και από τή Διοικούσα Έκκλησία σ' αυτόν τόν τομέα. Η συνεχής επιμόρφωση, τής όποίας τήν ανάγκη και οί ίδιοι έπισημαίνουν, είναι κάτι παραπάνω από έπιβεβλημένη.

Έμεϊς προτείνουμε και σ' αυτόν τόν τομέα συνεργασία τής Πολιτείας (ΥΠ.Σ.Π.Θ.), Πανεπιστημίου, ποιμαίνουσας Έκκλησίας και Ένώσεων Θεολόγων, ώστε νά πολλαπλασιαστούν οί φορείς, τά μέσα αλλά και οί εδκαρίες επιμόρφωσης. Ειδικότερα τό Πανεπιστήμιο μέ τή βοήθεια και των προγραμμάτων κινητικότητας θά μπορούσε νά επιμορφώσει συναδέλφους σέ πάρα πολλούς τομείς. Ένδεικτικά προτείνουμε: Συμβουλευτική νεότητας, ψυχολογία των έφήβων, έφηβική θρησκευτικότητα, ειδική διδακτική του μαθήματος, διδασκαλία βιβλικών και πατερικών κειμένων. Τό Πανεπιστήμιο άκόμη θά μπορούσε νά αναλάβει τήν επιμόρφωση θεολόγων καθηγητών για τήν καλύτερη αξιοποίηση των σύγχρονων όπτικοακουστικών μέσων, των πολυμέσων, καθώς και του internet.

Καθοριστικό ρόλο θά μπορούσε νά διαδραματίσει ή δημιουργία μιās τράπεζας πληροφοριών, πού θά σχετίζεται μέ τό μάθημα των Θρησκευτικών και τό έργο του θεολόγου καθηγητή στή Μέση Έκπαίδευση. Η τράπεζα αυτή θά μπορούσε νά λειτουργεί ως μία «ηλεκτρονική βιβλιοθήκη» ή όποία θά ενημερώνεται συνεχώς και θά παρέχει βοηθητικό υλικό σέ κάθε συνάδελφο άμεσα και μέσω φάξ. Για παράδειγμα, ένας νεοδιόριστος πού θέλει νά διοργανώσει γιορτή (Χριστουγέννων, Τριών Ίεραρχών) σέ μία άκριτική περιοχή ή πού έχει νά αντιμετώπισει πολλές αίρέ-



σεις, θά μπορούσε νά ἀπευθυνθεῖ σ' αὐτή τήν τράπεζα «πρώτων βοηθειῶν» καί μέσα σέ λίγο χρόνο νά ἔχει πολύτιμο ὕλικό. Φυσικά μιά τέτοια τράπεζα θά ἦταν εὐχῆς ἔργον νά μπορούσε κανεὶς νά τήν ἀνακαλύψει καί μέσα ἀπό τίς σελίδες τοῦ internet.

7. Ὑστερα ἀπό αὐτά, θά πρέπει ἡ Ἐκκλησία νά ἔχει λόγο στή σύνταξη τῶν ἐγχειριδίων τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν στά σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης;

Ἐπὶ τῆς προτάσεως μιᾶς πολὺ μεγάλης μερίδας συναδέλφων, πού θέτει ἐπιτακτικά τὸ αἶτημα τῆς ἀλλαγῆς καί τῆς βελτίωσης τῶν θρησκευτικῶν διδακτικῶν βιβλίων. Ἀσφαλῶς σέ μιά τέτοια προσπάθεια χρειάζεται νά προσεχθοῦν τὰ ἐκκλησιοκεντρικὰ κριτήρια γιὰ τὴ σύνταξη τῶν Ἀναλυτικῶν Προγραμμάτων τοῦ Θρησκευτικοῦ μαθήματος ἀλλὰ καί τῶν ἐγχειριδίων. Θά προτεῖναμε ὅμως σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια πού ἦδη βρίσκεται σέ ἐξέλιξη, νά μὴν προσεχθεῖ μόνο τὸ θεολογικὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων (βιβλικό, δογματικὸ, ἱστορικὸ κ.ἄ.). Στὸν τομέα αὐτό, σέ γενικὲς γραμμές, δὲ φαίνεται νά ὑστεροῦν οὔτε καί τὰ σημερινὰ βιβλία, ὅπως προκύπτει καί ἀπὸ τίς ἀπαντήσεις τῶν συναδέλφων στὴν ἐρώτηση 4. Χρειάζεται τὰ βιβλία νά βοηθοῦν περισσότερο στὴ μετάδοση βιωμάτων, νά συνειδητοποιηθεῖ δηλαδή ὅτι ὁ σκοπὸς τους δέν εἶναι μόνο γνωσιολογικός, ἀλλὰ ὅτι ἐπιδιώκουν ταυτόχρονα καί πρωτίστως τὴ συναρπαγὴ τοῦ μαθητῆ ἀπὸ τὴν πίστη στὸ Θεὸ καί τίς ἀνώτερες ἀξίες τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας παράδοσης. Ἀκόμη μέσα ἀπὸ αὐτὰ ὀφείλει νά ἀναδεικνύεται ὁ μαθητὴς ὡς τὸ κέντρο τῆς θρησκευτικῆς Ἀγωγῆς. Γι' αὐτὸ καί εἶναι ἀναγκαῖο ἡ ὀρολογία, τὸ ὕψος καί ἡ γλώσσα τῶν διδακτικῶν ἐγχειριδίων νά εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴ δεκτικότητα τῶν μαθητῶν, δηλαδή τὴ νοητικὴ ὀριμότητα καί τὰ θρησκευτικὰ τους βιώματα.

8. Ποιὰ μπορεῖ νά εἶναι τελικὰ ἡ κατεύθυνση πού πρέπει νά δοθεῖ στοὺς νέους πού σπουδάζουν θεολογία ὥστε νά μὴ διαφεύγει τὸ βιωματικὸ γεγονός τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί νά ἀναποκρίνονται στὰ καλέσματα γιὰ ἐλληνορθόδοξη συνείδηση καί σηματοδότηση τῆς ζωῆς;

Μία καί μόνη κατεύθυνση θά πρέπει νά δοθεῖ στοὺς νέους πού σπουδάζουν θεολογία σήμερα. Ἡ σπουδὴ τους νά εἶναι παιδεία θεολογικὴ ἔτσι ὅπως τὴν κατανοοῦσε ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ὡς ἀδιαίρετη, δηλαδή, ἐνότητα διδασκαλίας, λειτουργικῆς ἐμπειρίας καί πνευματικῆς προσπάθειας. Αὐτὸν τὸν κανόνα πρέπει νά ἐπαναφέρουμε σήμερα στὴ θρησκευτικὴ καί θεολογικὴ μας Ἐκπαίδευση. Νά μπορέσουμε νά ἐμπνεύσουμε τοὺς φοιτητὲς μας, ὥστε νά εἶναι ἄνθρωποι πού συνδυάζουν πίστη καί γνώση, νοῦ καί καρδιά, ὅπως προτείνει ἡ ὀρθόδοξη παράδοσή μας «νοῦν ἐν καρδίᾳ». Καί νά μποροῦν πηγαίνοντας στὴν ἀποστολή τους νά προσεύχονται μὲ τὰ λόγια τοῦ ὁρθοῦ τῆς ἐορτῆς τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου:

«Τράνωσόν μου τὴν γλῶτταν Σωτήρ μου, πλάτυνόν μου τὸ στόμα  
καί πληρώσας αὐτό, κατάνυξον τὴν καρδίαν μου,  
ἵνα οἷς λέγω ἀκολουθήσω, καὶ ἃ διδάσκω ποιήσω πρῶτος  
πᾶς γάρ ποιῶν καὶ διδάσκων, φησὶν, αὐτός μέγας ἐστίν  
ἐάν γάρ λέγω μὴ πράττων, ὡς χαλκός ἤχων λογισθήσομαι.  
Διὸ λαλεῖν μοι τὰ δέοντα, καὶ ποιεῖν τὰ συμφέροντα  
δώρησαι, ὁ μόνος γινώσκων τὰ ἐγκάρδια».



Ο

βολικ  
ὕπρηξ  
ἡ ἀρχε

Μέ

Ἐλισό

Γιέ

χρονο

Οἱ πορ

δοσο γί

οδοσί

Ο

Κατήγι

ρέας εἰ

κλήροι

Με

σκ, στὶ

ἄγιος Σ

προῶδ

ἀρετές.

Ἄγιος

πιτα πῆ

ὄλη το

Ἄρ

τὴν τὰρ

τοῦ ποῖ